

Gymnasiereform og katolsk dannelse

I forbindelse med den kommende gymnasiereform redegøres for dannelsesbegrebet i den nuværende og den kommende gymnasiebekendtgørelse, og ignatiansk dannelse belyses i relation hertil

Af Dorthe Enger ¹

På Niels Steensens Gymnasium øver vi os i skoleåret 2004/2005 på gymnasiereformen, idet vi af Undervisningsministeriet har fået bevilliget penge til et omfattende forsøg. På det mere teoretiske plan har vi benyttet lejligheden til at sammenligne den gamle og den ny lovs formålsparagraffer med det dannelsessyn, der konstituerer Niels Steensens Gymnasiums værdigrundlag.

Dannelsesbegrebet i de to gymnasiebekendtgørelser

Den gamle bekendtgørelse er, som dr. phil. Harry Haue pointerer,² et resultat af en kamp mellem det borgerlige og det socialistiske venstre, hvor det borgerlige Venstre i skikkelse af Bertel Haarder gik af med sejren. Dannelse i den gamle bekendtgørelse er præget af et traditionsbestemt dannelsesbegreb, hvor dannelse er forbundet med fagligheden. Dette dannelsesbegreb lægger vægt på elevernes *forståelse* af det faglige indhold. Eleverne skal desuden dannes til at blive borgere i et demokrati. Ansvarlighed er et nøgleord.

I bemærkninger til den nye lov anføres følgende om almindelse: "*Med begrebet almindelse menes der det faglige stof eller indhold, den fælles referenceramme, som samfundet finder det væsentligt, at de kommende studenter besidder.*"³

Der er her tale om en frisættelse af dannelsen i forhold til det traditionsbestemte, statiske dannelsesbegreb (kanondebattens omdrejningspunkt). Med denne frisættelse kan dannelsesindholdet justeres efter politiske behov, og eleverne skal opdrages til at kunne videreføre en sådan udvælgelsesproces i overensstemmelse med en demokratisk styreform. Dannelsesaspektet gælder i forhold til de tre hovedområder: Humaniora, naturvidenskab og samfundsvidenskab, hvilket afspejler samfundets behov for integration af de to sidstnævnte i dannelsen. Identitet skabes også gennem indsigt i natur- og samfundsvidenskaberne.

Eleverne skal lære at forholde sig *reflekterende* ikke kun *forstående* som i den gamle bekendtgørelse. Det primære dannelsesmål er, at eleverne skal blive *myndige*. Hvor forståelse indebærer en inderliggørelse af de metoder og det indhold, der er i fagligt fokus, er refleksionen overskridende. Den indebærer, at eleven kan træde tilbage og se på det faglige indhold og de faglige metoder udefra. Der skabes således et frirum, hvor det bliver muligt at træffe selvstændige beslutninger. Nye arbejdsformer, der lægger vægt på en selvstændiggørelse af eleverne er i overensstemmelse hermed i fokus i den nye bekendtgørelse.

¹ Dorthe Enger er cand. mag. og ledende inspektør ved Niels Steensens Gymnasium

² *Almindelse og studieforberedelse, "Uddannelse" 06/2003*

³ *Lovforslag L33, folketingsamling 2003/1*

Almen studieforberedelse er en nyskabelse inden for den ny gymnasiereform, der giver fine rammer for udviklingen af elevernes refleksionsevne. I læreplansudkastet til almen studieforberedelse beskrives målet for faget som udviklingen af elevernes evne til metafaglig refleksion. Den metafaglige kompetence indebærer evnen til at kunne reflektere over fagenes individuelle identitet, deres indbyrdes samspil og ikke mindst over den verden, som fagene forholder sig til.

Der er ikke nogen modsætning mellem elevprofilerne i den gamle og den ny lov, men når refleksion prioriteres højt, og ansvarlighed suppleres med myndighed, sættes der øget fokus på individet som beslutningstager. Sammenholdt med betoning af kompetencer og krav til faglighed, der fordrer et højt abstraktionsniveau, synes der at være tale om en ungdomsuddannelse, der skal appellere til målrettede unge. Måske er der et ønske om at ændre gymnasiet fra at være en masseuddannelse, der af mange unge udledes som en forlænget pubertet, til en uddannelse, der ikke er et automatisk valg for den uengagerede elev.

Ignatiansk dannelse

Ignatiansk dannelse har sine rødder i et meditativt skrift: grundlæggeren af jesuiterordenen Ignatius af Loyolas *Exercitiebog* (1523),⁴ og i de skoleerfaringer, som blev resultatet af ordenens virke. Ignatiansk dannelse integrerer mange aspekter af de to bekendtgørelses dannelsessyn.

Den ignatianske læringsteori består af følgende fire elementer: *erfaring, refleksion, handling og evaluering*. Eleverne skal gøre nogle faglige erfaringer, hvilket svarer til den faglige forståelse i den gamle bekendtgørelse. De skal som i den nye bekendtgørelse reflektere over deres erfaringer og forholde sig kreativt eller handlende til resultatet af deres overvejelser. Endelig skal de evaluere hele processen for dermed aktivt at kunne medvirke til en ny læringsrunde, som hviler på, men overskrider de hidtidige erfaringer. Ansvarlighed og myndighed vil være egenskaber som eleverne helst skulle udvikle i løbet af en sådan proces.

Det, der adskiller denne teori fra dannelsessynet i den ny bekendtgørelse, er, at ignatiansk dannelse ikke er afhængig af de værdier, der på et givet tidspunkt måtte være prioriterede i samfundet. Ignatiansk dannelse har som formål at støtte eleverne til at udvikle deres faglighed for deres egen skyld, for medmennesket og samfundet og i sidste ende, som Ignatius udtrykte det, til *Guds større ære (Ad majorem Dei gloriam)*. Hvor den nye lov fastsætter almindelsen til at være et resultat af et samfunds aktuelle præferencer, er der et metafysisk grundlag for ignatiansk dannelse. Hvad der skal bevares, og hvad der skal udvikles i undervisningen, ses i forhold til værdier, som i deres oprindelse ikke er tidsbundne. De viser sig imidlertid i tid og rum, og skal derfor altid tolkes ind i en specifik kontekst.

Hvad betyder dette metafysiske grundlag for synet på eleven, for fagligheden og formålet med undervisningen?

Ignatius ser mennesket som skabt i Guds billede – med krop, følelser og fornuft. Det er af uendelig værdi og er medskaber af verden. Mennesket rækker ud over sig selv til medmennesket, både det nuværende og kommende generationer. Det elevsyn, der vokser ud af denne opfattelse, er præget af respekt for hver elevs individualitet og af et ønske om at hjælpe eleven til at udvikle sine specielle evner. Et højt fagligt niveau betyder, at eleven gør det bedste, hun eller han kan. Der er ikke tale om drivhusdyrkning af eliteelever. Ignatiansk pædagogik lægger vægt på individet, men ikke på individualisering, idet eleven stimuleres til at udvikle solidaritet med og omsorg for andre mennesker. Socialpraktik, hvor eleverne møder ikke privilegerede menneskers virkelighed, er en metode til udvikling og forvandling af et egocentrisk verdensbillede.

⁴ Dansk udgave: "St. Ignatius af Loyolas *Exercitiebog*", Pauluskredsen 1938. *Red.*

Ignatiansk dannelse ser ikke nogen modsætning mellem videnskab og religion. Det betyder, at eleverne møder en integreret læseplan, hvor de humanistiske, naturvidenskabelige og samfundsmæssige fag indgår i en synergieffekt. Videnskabelige teorier – som f.eks. evolutionsteorien – er med til at uddybe forståelsen for verden: finde Gud i alle ting. Den pædagogiske metodik er pluralistisk. Der er mange måder at stimulere eleverne til refleksion, selvstændighed og medmenneskelig rummelighed på.

I religiøse sammenhænge tales der ofte om at give slip på jeg'et som det ultimative mål for en åndelig proces. Det er vigtigt, at man gør sig klart, hvilket jeg der i så fald skal slippes. I ignatiansk dannelse lægges der vægt på at forvandle det narcissistiske jeg. Den selvoptagethed, aggressionsparathed eller mindreværdsfølelse, der gør livet svært for mange mennesker i vores samfund og ikke mindst for de unge, skulle gerne vige til fordel for et stærkt jeg, der kan rumme konflikter og navigere sikkert i en verden, der har mange udfordringer. Vigtigst af alt er dog, at eleverne stimuleres til at udvikle evnen til værdimæssig refleksion. Stimulering af en sådan ”åndelig intelligens” peger hen på det store jeg eller selvet, der er et udtryk for, at mennesket er elsket og villet af Gud. Et menneske, der oplever – som Søren Kierkegaard siger – at kærligheden er plantet, vil ikke være kasterbold for de mange tilbud, der søger at tilfredsstille det narcissistiske jeks sult, og det vil kunne stille alle sine evner til rådighed for verden – ikke for at få kærlighed, men som et udtryk for den.

Skematisk fremstilling:

Gymnasiebekendtgørelsen 1999	Gymnasireformen 2005	Ignatiansk dannelse
<i>Dannelse:</i> Idealistisk/humanistisk <u>Accept</u> af traditionsbestemt indhold (men kanonbegrebet var under angreb)	<i>Dannelse:</i> Socialkonstruktivistisk <u>Forhandling</u> af hvad der er humanistisk, samfundsfaglig og naturvidenskabelig dannelse	<i>Dannelse:</i> Socialkonstruktivistisk/essentialistisk Et <u>dialektisk forhold</u> mellem humanistisk, samfundsfaglig og naturvidenskabelig faglighed og absolutte værdier
<i>Elevprofil</i> Gøre eleverne til samfundsbevarende <u>Ansvarlige elever</u>	<i>Elevprofil</i> Gøre eleverne til samfundsudviklere <u>Myndige elever</u>	<i>Elevprofil</i> Gøre eleverne til samfundsforvandlerne i en balancegang mellem samfundsbevarelse og samfundsudvikling <u>Næstekærlige elever</u>
<i>Nøgleord:</i> <u>Forståelse</u>	<i>Nøgleord:</i> <u>Refleksion</u>	<i>Nøgleord:</i> <u>Refleksion</u>
<i>Lærerrolle:</i> Faglig formidler, der anvender fagets metodik	<i>Lærerrolle:</i> Faglig formidler og pædagog. Pædagogiske metoder, der udvikler faglige, tværfaglige, meta-faglige, sociale og politiske kompetencer	<i>Lærerrolle:</i> Faglig formidler og pædagog. Pædagogiske metoder, der udvikler faglige, tværfaglige, meta-faglige, sociale, politiske og åndelige kompetencer